

Antoni Markunas

Periodyzacja nauczania języka rosyjskiego w szkole polskiej

Studia Rossica Posnaniensia 8, 171-180

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANTONI MARKUNAS

Poznań

PERIODYZACJA NAUCZANIA JĘZYKA ROSYJSKIEGO W SZKOLE POLSKIEJ

1. UWAGI WSTĘPNE

Jak wiadomo, w naszym kraju powszechnie nauczanym językiem międzynarodowym jest język rosyjski. Użyliśmy określenia „międzynarodowy” świadomie, gdyż obecnie język ten zna około pół miliarda ludzi na świecie. W języku rosyjskim publikuje się trzecią część nakładów światowej literatury naukowo-technicznej, w dziedzinie zaś medycyny i fizyki — nawet połowę¹. W ZSRR ukazuje się największa liczba przekładów publikacji zagranicznych na język rosyjski, przy jednoczesnym zwiększeniu publikacji w języku rosyjskim poza granicami Związku Radzieckiego. Jest to język pierwszego na świecie państwa socjalistycznego, będącego awangardą bojowników o pokój, postęp społeczny i przyjaźń między narodami wszystkich kontynentów. Nic więc dziwnego, że nasze władze oświatowe wprowadziły nauczanie tego języka już od V klasy szkoły podstawowej. Jest on obowiązkowy również w szkołach średnich oraz przeważnie na dwóch pierwszych latach studiów. Niestety, praktyka wykazuje, iż zazwyczaj naukę języka rosyjskiego rozpoczyna się trzy razy od podstaw. Jak to bardzo trafnie ujął M. Olechnowicz: „W dziewiątym i dziesiątym roku uczenia się języka rosyjskiego studenci nadal tkwią w tematyce, którą przerabiali w szkole podstawowej i średniej i z której dowiadrywali się, że w pokoju są okna i drzwi, a w mieszkaniach są łazienki z lustrami, przed którymi można się golić i uczesać, a w sklepie można kupić garnitur. Te metody spowodowały znaczne obniżenie zainteresowań nauką języka rosyjskiego u studentów”². Dzieje się tak między innymi dlatego, ponieważ mamy nie najlepszą kadrę nauczycieli i lektorów (z szacunkowych obliczeń wynika, iż około 45% nauczycieli wszystkich języków nowo-

¹ Przytaczam za „Sztandarem Młodych” z dnia 30 I 1973 r., nr 25.

² M. Olechnowicz, *Nauczanie języków obcych w szkołach wyższych*, „Język Rosyjski” 1973, nr 4, s. 226.

zytnych nie posiada odpowiednich kwalifikacji), jak również niewłaściwie pojęte cele nauczania.

Dotyczy to neofilologii, gdzie system nauczania języka kierunkowego jest często jeszcze zbyt oderwany od przyswajania żywego języka. Z własnego doświadczenia wiemy, że sprawa ta jest szczególnie aktualna na filologii rosyjskiej. Problem kształcenia nauczycieli rusycystów stał się podmiotem dyskusji na łamach organu teoretycznego i politycznego KC PZPR „Nowe Drogi”. Wypowiadali się tam na temat m.in. B. Białokozowicz, A. Doros, S. Siatkowski, W. Woźniewicz, Z. Garbowski i inni. Zgadza się z krytyczną oceną stanu rusycystyki polskiej w zakresie dydaktyki języka rosyjskiego, chociaż nie kwestionujemy pewnych osiągnięć. O przygotowaniu absolwentów szkół średnich z języka rosyjskiego przekonujemy się jednak m.in. na egzaminach wstępnych na wyższe uczelnie, w tym na filologię rosyjską. Kandydaci wynoszą ze szkoły niewłaściwe nawyki i umiejętności, na których wykorzenienie lektorzy tracą wiele czasu i energii, tym bardziej, że są oni zdani najczęściej na własną pomysłowość i inwencję³.

W tej sytuacji należałoby usprawnić dotychczasowe metody, formy i środki nauczania języka rosyjskiego na wszystkich szczeblach, a zwłaszcza na studiach rusycystycznych, bowiem na pierwsze miejsce wysuwa się postulat lepszego przygotowania nauczycieli rusycystów. Naszym zdaniem, jednym z istotnych elementów usprawnienia dydaktyki języka rosyjskiego jest uświadomienie i wyodrębnienie stadiów nauczania w ogóle, a także konieczność periodyzacji nauczania na konkretnym stadium, w naszym wypadku — na filologii rosyjskiej. Próbę takiej systematyzacji podejmiemy w niniejszym artykule.

2. ETAPY NAUCZANIA I UCZENIA SIĘ

Ogólnie wiadomo, iż uczenie się jest procesem wielostronnie aktywnym. E. Fleming wyróżnia następujące rodzaje aktywności:

- 1) intelektualna (myślenie, odkrywanie);
- 2) sensomotoryczna (spostrzeganie, działanie);
- 3) emocjonalna (przeżywanie, motywacja);
- 4) werbalna (mówienie głośne, mówienie ciche, ekspresja⁴).

Badania psychologów wykazały, że obok aktywności intelektualnej, sensomotorycznej i emocjonalnej koniecznym składnikiem procesu uczenia się jest również aktywność werbalna. Jeżeli uczący się ma w pełni przyswoić sobie

³ Por. E. Sowińska, *Refleksje na temat wyników nauczania języków obcych w szkole średniej na zasadzie obserwacji w szkole wyższej*, „Języki Obce w Szkole” 1961, nr 5, s. 303.

⁴ E. Fleming, J. Jacoby, *Środki audiowizualne w dydaktyce szkoły wyższej*, Warszawa 1969, s. 9.

poznawane treści, musi on uciekać się do mówienia (zewnętrznego lub wewnętrznego), gdyż dzięki słowu wyodrębniającemu poszczególne elementy z całości następuje analiza i synteza percypowanych rzeczy i zjawisk, uświadomienie związków oraz powstanie pojęć. W nauczaniu języków obcych aktywność werbalna ma szczególne znaczenie, gdyż bez niej staje się niemożliwe opanowanie syntetycznego kodu fonicznego, czyli mówienia w języku obcym. -

Wiadomo również, że każde nauczanie zorganizowane cechuje określona struktura dydaktyczna oraz, że uczenie się przebiega etapami i powinno mieć charakter integracyjny. Jest to bodajże druga główna zasada procesu poznawania. Na ten temat ostatnio dużo się mówi i pisze. Teorię etapowego kształtowania czynności umysłowych opracował radziecki uczonec P. J. Gальперин. Twierdzi on, że zanim działanie praktyczne przybierze postać działania umysłowego, przechodzi ono przez pięć faz:

- 1) etap wstępnego zapoznania się z rodzajem i charakterem czynności;
- 2) etap zmaterializowanego, praktycznego wykonywania czynności w formie zewnętrznej;
- 3) etap wykonywania czynności zwerbalizowanych w mowie zewnętrznej (ustnej lub pisanej);
- 4) etap wykonywania czynności zinterioryzowanych w mowie wewnętrznej (ciszej);
- 5) etap końcowego ukształtowania się abstrakcyjnych czynności umysłowych i ich automatyzacja⁵.

Zaznacza przy tym, że „obróbka” etapowa jest konieczna nie dla wszystkich elementów czynności (działania), lecz jedynie dla niektórych, bardziej złożonych. Pozostałe elementy mogą być wykonane od razu w formie umysłowej. Każdy poziom czynności zostaje opanowany stopniowo tak dalece, by umożliwić przejście na etap wyższy. Nowo nabyte wiadomości i umiejętności zostają włączone do już istniejących w pamięci, tworząc jednolitą całość. Jedynie stworzenie warunków do ich integracji w drodze etapowego przyswajania stanowi o powodzeniu dydaktycznym. Sukcesywne kształtowanie umiejętności i nawyków językowych zapewnia uczącemu się stopniowe opanowanie automatyzmów. Każdy nowy poziom opanowania języka obcego powstaje i rozwija się na bazie poprzedniego, każdy poziom następnym kończy i doskonali poprzedni. Rozpatrując problem opanowania sprawności konwersacyjnych w języku obcym, G. G. Gorodilowa słusznie podkreśla, iż w odróżnieniu od innych czynności mówienie jest działalnością drugiego systemu

⁵ Пор.: П. Я. Гальперин, *Основные результаты исследований по проблеме „Формирование умственных действий и памяти”*, Москва 1966; М. П. Талызина, *Теоретические проблемы программированного обучения*, Москва 1969; М. Саекова, *Радиальная операционная теория мышления и пробы ее применения в дидактике*, „Кварталник Педагогичны” 1966, nr 1, s. 208 - 210.

sygnałowego i w związku z tym ma swoją specyfikę, gdyż posiada dwa plany: plan semantyczny i plan ekspresji. W procesie mówienia w języku ojczystym działalność urzeczywistnia się według wzorca wewnętrznego. Wzorzec ten w planie semantycznym związany jest z umiejętnością zaprogramowania wypowiedzi, w planie ekspresji zaś — z obecnością udoskonalonych (nie-uświadamianych) działań mownych. Podczas opanowania mowy obcojęzycznej mówiący realizuje działalność najpierw według wzorca zewnętrznego, który stopniowo przechodzi w wewnętrzny. Wzorzec zewnętrzny można zaprezentować przez stosowanie różnych rodzajów pogładowości, którą wykorzystuje się dla planu semantycznego w celu zaprogramowania wypowiedzi, a dla planu ekspresji w celu ułatwienia „ubrania” jej w odpowiednią formę. W zależności od etapu nauczania realizuje się mówienie według następujących wzorców:

- 1) zewnętrzny zmateralizowany (np. seria przezroczy, film);
- 2) zewnętrzny słowny (zadaje się temat lub sytuację);
- 3) wewnętrzny (wypowiadanie własnych myśli, sądów itp)⁶.

Dlatego też i w nauczaniu języka obcego należy dokonać racjonalnego podziału na etapy i stopnie, by z jednej strony tworzyły one pewien monolit, z drugiej zaś wewnątrz również były podzielone na cykle i okresy.

W oparciu o obserwacje nad akwizycją mowy (języka) niektórzy autorzy⁷ proponują podział nauczania języka obcego na dwa etapy: podstawowy i zaawansowany. Twierdzą oni, że analogicznie do tego, jak dziecko w pierwszym — stosunkowo krótkim — okresie życia przyswaja nawyki językowe i niewielki zasób wyrazów, nabywając kompetencję językową, w drugim zaś intensywnie wzbogaca słownictwo i frazeologię w języku rodzimym (co praktycznie odbywa się przez całe życie), przebiega droga opanowania języka obcego, a zatem i jej etapy są takie same. Wydaje nam się, że podział taki wymaga pewnego uzupełnienia. Przede wszystkim można by zunifikować terminologię w tym zakresie. Gdy chodzi o okres zapoznający z podstawami języka, proponujemy określenie „stadium początkowe”, okres kontynuowania nauki języka obcego — „stadium zasadnicze” i wreszcie „stadium końcowe”. W ramach tych trzech stadiów wyróżniamy poszczególne stopnie i etapy, wychodząc nie tyle z założeń programowych, ile z obserwacji praktyki życiowej. W celu lepszego unaocznienia takiego podziału zamieszczamy następującą tabelę (na przykładzie języka rosyjskiego w szkołach polskich):

⁶ Г. Г. Городилова, *Роль и место наглядности в процессе развития речевых навыков и умений*. W: *Аудио-визуальные средства при обучении иностранцев русскому языку*, Москва 1971, s. 6 - 7.

⁷ P. Nomańczuk, *Aktualne zagadnienia metodyczne w nauczaniu języka rosyjskiego*, Warszawa 1967, s. 14 i nast.

Stadia nauczania	Stopnie nauczania	Realizacja
I. Stadium początkowe	1. Stopień podstawowy a) okres bezpodręcznikowy b) kurs właściwy	w klasach V - VIII
II. Stadium zasadnicze	2. Stopień średniozaawansowany a) kurs korekcyjny b) kurs właściwy	w szkołach średnich
	3. Stopień zaawansowany a) kurs korekcyjny b) kurs specjalistyczny	w szkołach pomaturalnych oraz na lektoratach w szkołach wyższych
III. Stadium końcowe	4. Stopień wyższy a) kurs korekcyjny b) kurs właściwy	na kierunkach filologii rosyjskiej

Widzimy zatem, iż a *posteriori* zostały wyodrębnione trzy stadia i cztery stopnie nauczania języka rosyjskiego. Jeszcze raz podkreślamy, że podział taki w dużej mierze został podyktowany przez istniejącą faktyczną rzeczywistość. Wyróżniliśmy na każdym stopniu dwa etapy, nazywając je kursami. Zatrzymamy się obecnie na interesującym nas końcowym stadium nauczania języka rosyjskiego, gdyż stanowi ono swego rodzaju *tabula rasa*. Najwięcej uwagi jak dotąd poświęcono początkowemu stadium nauczania, może m.in. dlatego, że jak pisał H. E. Palmer: „Jeżeli zatroszczymy się o stadium początkowe nauczania, to stadium zaawansowane zatroszczy się samo za siebie⁸. Niezależnie od liczby prac teoretycznych i eksperymentalnych dla nikogo nie jest tajemnicą, że abiturienti ubiegający się o przyjęcie na studia wyższe — jak już wspominaliśmy — reprezentują mierną znajomość języków obcych. Wszystko to upoważnia nas do bardziej szczegółowego podziału stadium końcowego nauczania języka rosyjskiego na etapy, gdyż przed prowadzącymi ćwiczenia praktyczne stoją zwiększone zadania nie tylko ułatwienia studentom nabycia nowych umiejętności i nawyków, utrwalenia w pamięci nowego materiału językowego, lecz (co o wiele trudniejsze) dopomożenia w wykończeniu starych nawyków niewłaściwych.

3. ETAPY NAUCZANIA JĘZYKA KIERUNKOWEGO NA FILOLOGII ROSYJSKIEJ

W ślad za M. Boroduliną i N. Mininą etapami będziemy nazywali wzajemnie powiązane cykle mające własne cele, materiał nauczania i metody pracy. Wewnątrz każdego etapu następuje bardziej szczegółowy podział materiału

⁸ H. E. Palmer, *The Principles of Language Study*, London 1926, s. 18.

językowego, a także określenie umiejętności i nawyków, które należy przyswoić⁹. Podział na etapy według lat studiów na filologii rosyjskiej nie jest adekwatny ani do postawionych zadań programowych, ani do potrzeb praktycznych, wobec czego „cezurę” należałoby poprzesuwać. Mając to na uwadze proponujemy podział całości nauczania języka rosyjskiego na uniwersyteckich studiach rusycystycznych na cztery etapy:

- a) etap pierwszy — wprowadzająco-korekcyjny (z dominantą intonacyjno-fonetyczno-rytmiczną);
- b) etap drugi — aplikujący (z dominantą gramatyczno-leksykalną);
- c) etap trzeci — automatyzujący (z dominantą konwersacyjną);
- d) etap czwarty — końcowy (z dominantą konwersacyjno-stylistyczną).

I chociaż języka, jak wiemy, należy uczyć (i uczyć się) kompleksowo, podając jednostki globalne zawierające elementy fonetyczne, gramatyczne i leksykalne, to uważamy jednak za celowe na pierwszych dwóch etapach wyodrębnienie dominanty aspektowej.

Omówimy teraz proponowane etapy nauczania.

Etap pierwszy obejmowałby I semestr roku pierwszego. Jak słusznie zauważa W. D. Arakin, etap ten charakteryzuje się ogromną rozbieżnością między treścią świadomości studenta, a jego możliwościami konwersacyjnymi, przerwą między myśleniem, a źle rozwiniętymi sprawnościami mówienia w języku obcym¹⁰. Ze szkoły średniej uczniowie wynoszą przeważnie niewłaściwe nawyki artykulacyjne, co hamuje ćwiczenia konwersacyjne; baza artykulacyjna studentów jest zazwyczaj nietrwała, organy mowy nie przystosowane do wymowy dźwięków rosyjskich. Nie mają oni pojęcia również o odrębności intonacji i rytmu mowy rosyjskiej. A zatem przed wdrożeniem umiejętności i nawyków mówienia przygotowanego i arefleksyjnego nawet w zakresie ograniczonego minimum materiału językowego konieczna jest intensywne prace korekcyjne nad usunięciem błędnych przyzwyczajzeń i nawyków, utrwalenie użycia znanych już środków językowych i częściowo nowych z żywej mowy potocznej. Materiał językowy powinny stanowić te zjawiska, z którymi uczniowie zapoznają się w szkole średniej. W ten sposób następuje utrwalenie i częściowa automatyzacja pierwotnych umiejętności i nawyków mowy ustnej. Musi być zwiększona liczba godzin pracy lekcyjnej i pozalekcyjnej w laboratorium językowym oraz w oparciu o środki audiowizualne. Przykładowo, mając do dyspozycji — według założeń nowego programu dla I roku filologii rosyjskiej — 8 godzin ćwiczeń praktycznych tygodniowo, proponujemy na pierwszym etapie 4 godziny przeznaczyć na ćwiczenia fonetyczno-rytmiczno-

⁹ М. К. Бородулина, Н. М. Минина, *Основы преподавания иностранных языков в языковом вузе*, Москва 1968, s. 45.

¹⁰ В. Д. Аракин, *Этапы овладения речью на иностранном языке*. W: *VIII межвузовская научно-методическая конференция* (тезисы докладов), Москва 1967, s. 17.

-intonacyjne, pozostałe zaś na ćwiczenia mowy ustnej i pisanej na podstawie przezroczy udźwiękowionych i filmów dźwiękowych. Na etapie tym lepiej unikać ćwiczeń z tekstami drukowanymi, by maksymalnie zwiększyć bombardowanie cząsteczkami fonicznymi uszu studentów, przyzwyczajonych głównie do pracy z tekstem graficznym. Z tego też względu dobrze byłoby prowadzić wszystkie wykłady kierunkowe w języku rosyjskim, co niestety wywołuje czasem sprzeciw niektórych dydaktyków. Ćwiczenia fonetyczno-intonacyjne muszą się odbywać oczywiście w kontekście słownym i zdaniowym. Praca ta powinna być kontynuowana i na pozostałych etapach, stopniowo schodząc na dalszy plan.

Etapem drugim proponujemy określić nauczanie w semestrze II (r. I) i III (r. II). Na tym etapie należy stopniowo poszerzać i pogłębiać w sposób koncentryczny materiał językowy, stopniowo zwiększać liczbę ćwiczeń konwersacyjnych (przeważnie mowy dialogowej). Studenci posiadają już określony багаż lingwistyczno-komunikatywny, umożliwiający w określonych przypadkach dosyć swobodne komunikowanie się w języku rosyjskim. Słownictwo powinno zawierać w dalszym ciągu wyrazy z życia codziennego, nie tylko neutralne, lecz również zabarwione stylistycznie, z elementami frazeologii oraz słownictwa społeczno-politycznego. Zbliża się ku końcowi cykl zajęć z gramatyki opisowej języka rosyjskiego, a zatem studenci powinni przyswoić sobie gramatyczne modele morfologii i składni. Pamiętać trzeba także o organizacji ćwiczeń neutralizujących interferencję języka polskiego oraz o przekazaniu podstawowych wiadomości z realizmizmu radzieckiego. W aspekcie fonetyczno-intonacyjnym w dalszym ciągu wskazane jest utrwalanie i udoskonalanie nabytych nawyków.

Do etapu trzeciego można byłoby włączyć semestry IV (r. II), V i VI (r. III). W tym okresie następuje zwiększenie teaurusu ogólnego studentów, wyeliminowanie aspektowego nauczania kosztem udziału mówienia arefleksyjnego (nieprzygotowanego, spontanicznego) z przewagą mowy monologicznej. Mowa zaczyna spełniać swoją funkcję społeczną — funkcję komunikacji, środka wymiany informacji. Większy nacisk kładzie się na wykorzystanie środków audiowizualnych, samodzielną pracę pozalekcyjną studentów. W późniejszej fazie tego etapu studenci po otrzymaniu fundamentalnych wiadomości o systemie języka na I i II roku rozwijają umiejętności i nawyki posługiwania się nim⁶ w określonych sytuacjach. Często obserwuje się obniżenie poziomu nawyków artykulacyjnych, gdyż nie prowadzi się w zasadzie ćwiczeń fonetycznych jako takich, zaś studenci sami zwracają na to mniejszą uwagę, ponieważ są zbyt pewni siebie. Wszystko to wymaga zwrócenia na tym etapie szczególnie bacznej uwagi na indywidualne wskazywanie niedociągnięć. Naczelnym celem ćwiczeń powinno być przyzwyczajanie studentów do wyrażania swych myśli i sądów w miarę możliwości w swobodnej i niewymuszonej formie.

Wreszcie etap czwarty stanowiłby nauczanie na roku IV (semestry VII i VIII). Powinno teraz nastąpić nie tylko zapoznanie się, lecz i praktyczne opanowanie wszystkich stylów mowy rosyjskiej oprócz terminologii specjalistycznej i leksyki gwarowej. Elementy kultury rosyjskiej i realioznawstwo osiagają apogeum. Zmniejsza się interferencja języka polskiego. Studenci odbywają lub już odbyli praktykę pedagogiczną, zapoznając się z metodyką nauczania języka rosyjskiego. Różnorodny zapas słownictwa i umiejętności omijania trudności przez kombinowanie i stosowanie formy opisowej wyrażanych myśli ułatwia dyskusję, mówienie na dowolne tematy oraz wyrażania swego stosunku do przekazywanych faktów. Dokonuje się też leksykalno-stylistyczno-artystycznej analizy tekstów, studenci piszą referaty, wypracowania, wystąpienia, jak również dokonują tłumaczeń ustnych i pisemnych.

Tak w skrócie wyglądałby podział nauczania języka rosyjskiego na etapy na filologii rosyjskiej. Przy okazji kilka uwag odnoszących się do wszystkich etapów. Przez cały czas nauczania nie można zapominać, że język służy jako środek wyrażania myśli i kontaktów między ludźmi, ćwiczenia zaś powinny mieć charakter komunikatywny. Przejście z etapu początkowego nauczania do bardziej zaawansowanego odbywa się stopniowo. Trudno tu ustalić granicę. Uczący się stopniowo zaczynają stosować zapamiętane wzorce mowy w ćwiczeniach konwersacyjnych. Od poszczególnych zdań uczący się przechodzą do dłuższych wypowiedzi. Zapas słownictwa ciągle się zwiększa, pojawiają się elementy mowy dialogowej i monologowej, zaczynają się tworzyć nawyki i umiejętności mówienia na różne tematy: najpierw z życia codziennego, później na bardziej różnorodne. Uwaga studentów powinna być koncentrowana na zjawiskach językowych w ścisłym powiązaniu z wyrażaną treścią. Niezwykle istotną sprawą jest określenie roli i miejsca teoretycznych wiadomości o języku rosyjskim, które nie powinny stanowić celu samego w sobie, lecz ułatwiać nabycie kompetencji językowej i komunikacyjnej. Ćwiczenia z gramatyki opisowej musiałyby mieć charakter funkcjonalny i powinny być skorelowane z ćwiczeniami praktycznymi. Pamiętać też należy o niekorzystnym wpływie przerwy wakacyjnej na sprawność posługiwania się językiem rosyjskim oraz o sukcesywnym przygotowywaniu ćwiczeń etapu niższego do uczestniczenia w procesie poznawania języka na etapie wyższym, by w końcu absolwent filologii rosyjskiej mógł swobodnie porozumiewać się w języku rosyjskim w zakresie wszystkich spraw życia codziennego, swobodnie prowadzić rozmowy, dyskusje na tematy związane ze studiami w poprawnej pod względem leksykalnym, gramatycznym i stylistycznym formie oraz wykazać się poprawną wymową na szczeblu fonemu, poprawnie używać allofonów, stosować właściwą dla danych konstrukcji zdaniowych intonację rosyjską, jak również umieć produkować teksty pisane.

4. UWAGI KOŃCOWE

Niemal powszechne niezadowolające wyniki nauczania języka rosyjskiego na różnych szczeblach stały się inspiracją do zaproponowania nowego ujęcia podziału całości nauczania na stadia, stopnie i etapy. Artykuł stanowił próbę periodyzacji procesu dydaktyki języka rosyjskiego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb filologii rosyjskiej. Bez należytego przygotowania bowiem przyszłych nauczycieli rusycystów pod względem językowym trudno oczekiwać podniesienia poziomu nauczania języka rosyjskiego w szkołach podstawowych i średnich. Zdajemy sobie sprawę z faktu, iż propozycje nasze mają charakter hipotetyczny i wymagają eksperymentalnej weryfikacji. Jednakże uwzględniając teoretyczne przesłanki uczenia się i nauczania oraz rzeczywisty *status quo* nauczania języka rosyjskiego, wydaje się, że podział powyższy można by uznać za słuszny i konieczny.

АНТОНИ МАРКУНАС

ПЕРИОДИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ
В ПОЛЬСКОЙ ШКОЛЕ

Резюме

Как известно, каждое обучение состоит из нескольких этапов. Теория поэтапного формирования умственных действий была разработана П. Я. Гальпериным. Положения этой теории имеют для дидактики иностранных языков определенное значение. В этой связи следовало бы выделить в обучении русскому языку в польских школах три стадии: начальную, основную и заключительную. Обучение русскому языку на заключительной стадии не являлось до сих пор предметом рассмотрения. Мы считаем целесообразным разделить обучение русскому языку польских студентов-русистов на четыре этапа: I—вводно-коррективный (I семестр); II — прикладной (II и III семестры); III — автоматизирующий (IV, V и VI семестры); IV — высший (VII и VIII семестры).

THE DIVISION INTO STAGES OF THE TEACHING OF RUSSIAN IN POLAND

by

ANTONI MARKUNAS

Summary

As it is well known each kind of teaching consists of several stages. The theory of formation of mental activities in several stages was worked out by P. J. Galpierin. It has a considerable importance for the foreign language didactics. In connection with this

three stages in the teaching of Russian in Polish schools should be differentiated: elementary, fundamental and final. The teaching of Russian in the final stage has not so far been an object of interest. The author thinks it advisable to divide the teaching of Russian to Polish students of Russian philology into four stages: I — introducing and correcting (I and II semester); II — application (semester II and III); III — automatizing stage (semesters IV, V and VI); IV — higher stage (semesters VII and VIII).